

FORSØGSARBEJDE I SKOLEN

Folkeskolelovens § 64 åbner mulighed for, at der inden for folkeskolens rammer kan iværksættes forsøgsundervisning. Det hedder i § 64, stk. 1: »Undervisningsministeren er bemyndiget til for kommuner, der ønsker iværksat et forsøgsarbejde inden for folkeskolen, at godkende sådanne hertil sigtende afvigelser fra de i denne lovs afsnit II og III indeholdte bestemmelser angående folkeskolens (hovedskolens og realafdelingens) ordning og undervisningens ordning og omfang, som vil være forenelige med fastholdelsen af folkeskolens mål. For realafdelingens vedkommende kan kun sådanne afvigelser godkendes, som ikke har til følge, at elevernes muligheder for at gøre brug af deres skoleuddannelse som grundlag for videregående studier eller for rettigheder i andre henseender forringes.«

Denne lovbestemmelse, som i hovedsagen svarer til bestemmelsen i lovene af 27. maj 1950 og 7. juni 1952 om forsøgsarbejde i folkeskolen og den højere skole, bygger på den erkendelse, at pædagogiske forsøg er et af midlerne til at forbedre undervisningen i skolen.

Det er hverken i lovgivningen om pædagogiske forsøg eller i de dertil hørende bekendtgørelser og cirkulærer nærmere angivet, hvad der skal forstås ved sådanne forsøg. Det er også vanskeligt at finde kriterier, der er praktisk anvendelige på alle forsøg, idet kriterierne er skiftende fra sted til sted og fra én tid til en anden. Dette synspunkt er fremhævet i betænkningen af 1953 angående oprettelsen af et pædagogisk institut, idet det heri hedder, at »som for-

søgsundervisningen for tiden drives, kan der næppe i alle tilfælde drages nogen klar skillelinje mellem forsøg, ved hvilke man blot prøver noget nyt, og forsøg, der kan kaldes videnskabeligt planlagte og gennemførte forsøg ved en rent objektiv vurdering af deres resultater«.

Udvalget ønsker hertil at gøre følgende bemærkninger:

Det må anses for at være en normal foreteelse i en lærers gerning, at han prøver noget nyt. Dersom der ikke foregår en vis fornyelse af arbejdsmetoder, undervisningsmetoder og undervisningsmidler, er der fare for, at undervisningen stivner, og at der bliver for stor afstand mellem undervisningen og samfundsudviklingen i øvrigt.

Mange fremskridt inden for undervisningen er skabt gennem enkeltpersoners bestræbelser på at finde nye veje i det daglige arbejde. Udvalget anser det for meget betydningsfuldt, at denne form for forsøgsarbejde, der påkalder den enkelte lærers initiativ og interesse, altid har en vigtig plads i skolen.

Ved *egentlige* skoleforsøg må der sigtes mod en tilrettelæggelse, som muliggør, at resultaterne i en så objektiv form som muligt kan viderebringes. Derfor har det betydning at fastlægge, hvad pædagogiske forsøg er. Den første gang, sådanne forsøg defineres nøjere, synes at være i den henvendelse om iværksættelse af forsøg, som Foreningen for eksperimental Pædagogik i 1920 rettede til den store skolekommission. Det hedder i henvendelsen bl. a.: »Man eksperimenterer i virkeligheden

overalt i den danske skole, men det er en eksperimenteren uden kontrol«, og »der trænges til et mindre, af gramset forsøgsområde, hvor erfaringerne kan indvindes under kontrol«. Dette krav om kontrol er baseret på viden om, at kun derigennem kan der være mulighed for en objektiv vurdering af forsøg; men det slog ikke igennem og satte sig f. eks. ikke spor i forsøgsplanerne af 1934 og 1936 for Københavns og Frederiksbergs skolevæsen. Op til 1955 har der kun været ganske få pædagogiske forsøg, som opfyldte kravet.

Først ved loven af 11. juni 1954 om oprettelse af et pædagogisk institut toges synspunktet om kontrollerede forsøg op igen, idet det i bekendtgørelsen om instituttet anføres, at instituttet som et af sine formål har »ved pædagogisk forsøgsvirksomhed uden for instituttet, hvortil videnskabelig støtte ønskes, at være behjælpelig med rådgivning, planlægning samt indsamling og bearbejdelse af materialer.«

Fra et videnskabeligt synspunkt betyder den omtalte støtte, at man ved drøftelsen af et forsøgs problemstilling og vurderingsmuligheder må arbejde på at lægge forsøget systematisk til rette. Til et sådant systematisk opbygget og kontrollabelt skoleforsøg må der stilles en række krav, som kan formuleres således:

1. Der må finde en omhyggelig og dermed langvarig planlægning sted.
2. I forberedelsen må indgå en sådan udvælgelse af de elevgrupper, der skal deltage, at de kan karakteriseres på bestemt måde, f. eks. i henseende til evner, standpunkt og miljø.
3. Forsøget må have et sådant omfang, at den enkelte lærers betydning for det samlede resultat ikke bliver udslagsgivende.
4. Undervisningsmetoder og -midler må fastlægges under hensyn til forsøgets formål, og anvendelsen af dem må beskrives under forsøgets gang.
5. Der må under forsøgets forløb være mulighed for at iagttage og notere alle

træk, herunder også væsentlige detaljer, for at deres indflydelse på forløbet senere kan vurderes.

6. De nødvendige kontrolforanstaltninger må fastlægges og gennemføres meto- disk. Kontrolforanstaltningerne må resultere i et undersøgelsesprogram, som omfatter f. eks. kontrolgrupper til sammenligning samt prøver, der måler bestemte færdigheder så objektivt som muligt.
7. Bearbejdelsen af resultaterne må primært: ske ud fra de muligheder for en objektiv vurdering, som foreligger.

Kort sagt er det systematiske forsøg karakteriseret ved, at man allerede inden forsøgets begyndelse danner sig et overblik over de væsentlige faktorer, som indgår i det, og at man i videst muligt omfang har hold på dem under gennemførelsen af forsøget, således at man tager hensyn til deres indflydelse ved vurderingen af forsøgets udfald.

Ved siden af disse systematiske forsøg findes en anden kategori af forsøgsundervisning. Der har i årenes løb været afholdt en del orienterende forsøg, der uden at stå mål med de nævnte krav alligevel kan betegnes som forsøg, dels fordi de har været af almen interesse, og dels fordi de ofte har afgivet det praktiske grundlag for at gennemføre mere systematiske og mere omfattende forsøg. Det er dog ved tilrettelæggelsen af sådanne orienterende forsøg, der følger disse linjer, rimeligt at gøre forsøgene så systematiske i opbygningen som muligt og at gennemføre visse kontrolforanstaltninger, således at det undgås, at vurderingerne af resultaterne i for høj grad bliver subjektivt prægede.

Udvalget finder det meget ønskeligt, at der iværksættes forsøg af begge kategorier, og henleder opmærksomheden på, at man i alle tilfælde bør andrage Undervisningsministeriet om tilladelse til forsøg, der afviger fra de gældende undervisningsplaner.

Undervisningsministeriet har til rådighed et forsøgsudvalg, hvortil andragende om

tilladelse til forsøgsundervisning videresendes. I de tilfælde, hvor forholdene taler for det, vil der kunne ydes tilskud til forsøgsundervisning. Støtten fra ministeriets side kan bestå i godkendelse af timereduktion gennemført under hensyn til forsøgsundervisningens art og omfang og endvidere i tilskud til ekstraordinær anskaffelse af undervisningsmateriel ved forsøgsundervisningen, når forholdene måtte tale derfor. Dersom man ønsker at få andel i en sådan støtte til iværksættelse af forsøg, må man søge derom, og ansøgningen må ledsages af en nærmere begrundet redegørelse for forholdene samt overslag over udgifterne til anskaffelsen af det ekstraordinære undervisningsmateriale.

I denne sammenhæng gøres opmærksom på, at et undervisningsarbejde, der følger lovens bestemmelser, normalt ikke kan komme ind under forsøgsundervisning. For eksempel kan maskinskrivning og andre af de discipliner, der nu gennem lovens bestemmelser om erhvervsbetonet undervisning er blevet »legaliseret«, ikke henregnes til forsøgsprægede undervisningsområder. Der vil ikke kunne forventes tilskud til skrivemaskiner, lige så lidt som man vil kunne vente særligt tilskud til udstyr i værkstedslokaler m. v.

I de tilfælde, hvor man ønsker at iværksætte forsøg, der må karakteriseres som egentlige systematiske forsøg, må Danmarks pædagogiske Institut med ind i planlægningen og gennemførelsen fra første færd. M. h. t. instituttets virksomhed henvises til § 2 b i lov af 11. juni 1954 (jf. foran). Det

tilrådes, at forberedelsen til forsøgsundervisning tages op i god tid (ca. et år), før forsøget tænkes påbegyndt.

Endelig ønsker udvalget at pege på de særlige forhold, der knytter sig til

- a. store skolers overgang til den udelte ordning,
- b. de 5. klasser, der på grundlag af forældreønsker fortsætter som udelte 6. og 7. klasser.

ad a.

I første tilfælde gælder der den regel, at de kommunale myndigheder kan beslutte, at en skole, hvorom loven bestemmer, at der skal foretages deling af børnene ved udgangen af 5. klasse, kan gå over til det udelte princip på den betingelse, at lovens § 64 (forsøgsparagraffen) bringes i anvendelse. Det vil i praksis sige, at en sådan skole kommer under tilsyn af forsøgsudvalget. En konsekvens af, at forsøgsparagraffen anvendes, er, at det er muligt for lærerne at blive fritaget for undervisning i de klasser, hvor forsøgsundervisningen finder sted (6. og 7.klasserne).

ad b.

De nærmere bestemmelser vedr. de problemer, der knytter sig til de udelte klasser, findes i ministeriets cirkulære af 29. november 1958. I henhold til dette cirkulære skal der gives forsøgsudvalget underretning om klasser, der rykker videre på det udelte grundlag.